

5. Рекс Л.М. Системные исследования мелиоративных процессов и систем. - М.: Изд-во "Аслан", 1995.- 192 с.
6. Природно-економічні основи оптимізації екосередовищ: У 3 кн. Кн.2 / Л.М. Горєв, С.І. Дорогунцов, М.А. Хвесик.- К.: Либідь, 1994.- 240 с.
7. Рокочинський А.М. Наукові та практичні аспекти оптимізації водорегулювання осушуваних земель на еколого-економічних засадах: Монографія / за ред. академіка УААН Ромащенко М.І. – Рівне: НУВГП, 2010.- 351 с.
8. Тимчасові рекомендації з прогнозої оцінки водного режиму та технологій водорегулювання осушуваних земель у проектах будівництва й реконструкції меліоративних систем // Н.А Рокочинський, С.В. Шалай, П.І. Мендусь та ін. Рівне: НУВГП, 2011.- 54 с.
9. Фроленкова Н.А., Рокочинський А.М., Кожушко Л.Ф. Еколого-економічне оцінювання в управлінні меліоративними проектами: Монографія.- Рівне: НУВГП, 2007. – 257с.

УДК 330.1: 338.43(1-22)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

РУСНАК А.В. – к.е.н., доцент, докторант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Розвиток сільських територій, як і будь-яке явище чи процес у суспільстві, здійснюється за певними законами. Цільове спрямування сталого розвитку сільських територій передбачає формування стратегії.

Стан вивчення проблеми. У ході дослідження проблем формування і реалізації стратегії сталого розвитку сільських територій пропонувалися різні методичні та організаційні підходи. Учені приділили значну увагу дослідженню проблем соціально-економічного розвитку сільських територій та обґрунтуванню пріоритетних напрямів їх подолання. В основному вироблено загальну концепцію щодо етапів процесу формування стратегії. Більшість науковців зосереджують увагу на певних аспектах формування стратегії, яке потребує аналізу стану регіону, визначення системи показників, встановлення черговості їх розгляду. Саме ці питання в наукових працях розглядаються найчастіше. В основному вчені аналізують лише три окремі блоки показників: соціальний, економічний та екологічний. Так, процес аналізу розвитку регіону поділяють на такі етапи: початковий, розрахунковий, заключний. Зокрема, при використанні системного підходу у дослідженні регіону виділяють такі етапи формування стратегії: визначення меж системи та проведення її первинної структуризації; вивчення внутрішньої будови; прогноз [2].

Завдання і методика досліджень. Основним завданням дослідження є обґрунтування методичних підходів та характеристика етапів процесу формування стратегії сталого розвитку сільських територій.

Результати досліджень. У сучасній науковій літературі переважно досліджується формування стратегії регіону, практично відсутні методики для сільських територій. Оскільки останні в одному випадку можливо розглядати як складову частину регіону, а в іншому їх можна прирівняти до локального регіону,

тому методики формування стратегії регіону з певними застереженнями можна перенести на сільські території.

На нашу думку, процес формування стратегії розвитку сільських територій передбачає такі етапи: визначення цілей розвитку сільської території; аналіз стану сільських територій та оцінка переваг, обмежень і наявних ресурсів; визначення пріоритетних напрямів розвитку сільських територій; оцінка шляхів та засобів досягнення цілей розвитку сільських територій; прогноз результатів впровадження стратегії; створення механізмів реалізації стратегії сталого розвитку сільських територій.

Методологія дослідження сільських територій ґрунтується на системному аналізі, синергетичній пізнавальній парадигмі та використанні міждисциплінарного підходу. Насамперед, сільська територія - це місце життєдіяльності сільського населення, тому при аналізі суспільних процесів, які відбуваються в межах сільських територіальних утворень, необхідно використовувати не секторальний (галузевий), а територіальний підхід [4].

Пошук шляхів вирішення проблем починають з оцінки переваг та обмежень розвитку сільських територій, який здійснюють за допомогою SWOT-аналізу та порівняння показників із відповідними середніми по країні. У сучасних умовах розвитку сільських територій важливо оцінити їх внутрішні ресурси та проаналізувати достатність для реалізації стратегічних завдань. У разі недостатності необхідно обґрунтувати можливість залучення зовнішніх ресурсів. Доцільно розробляти пріоритетні напрями розвитку сільських територій, направлені на реалізацію стратегії сталого розвитку регіону з використанням методу SWOT-аналізу. Наприклад, при розробці стратегії сталого розвитку сільських територій Херсонської області слід враховувати сильні сторони (переваги) регіону:

- зручне географічне розташування;
- привабливе природне середовище;
- наявність кваліфікованих кадрів у традиційних галузях народного господарства;
- значна частка родючих ґрунтів і їх екологічна чистота;
- наявність лісових ресурсів;
- наявність заповідних територій;
- високий рекреаційний потенціал (вихід до Чорного та Азовського морів);
- активізація зеленого туризму;
- висока інвестиційна привабливість підприємств туризму;
- запаси водних ресурсів;
- технологічний досвід вироблення сільськогосподарської продукції;
- багатопрофільний сільськогосподарський комплекс;
- розвинена галузь зерновиробництва, овочівництва, виноградарства;
- діяльність фермерських господарств та наявність великотоварних сільськогосподарських та переробних підприємств та ін.

Також важливо визначити та врахувати й слабкі сторони регіону (недоліки):

- складна демографічна ситуація (від'ємний приріст, мала народжуваність, стан здоров'я);
 - високий рівень безробіття;
 - відтік кваліфікованих кадрів;
 - низький рівень життя населення;
 - низький рівень заробітної плати;
-

- недостатнє використання рекреаційного потенціалу;
- недостатність сучасної інфраструктури туризму;
- відсутня екологічна пропаганда;
- ерозія ґрунтів;
- низький рівень використання енергозберігаючих технологій, особливо у сільському господарстві;
- низька інноваційність економіки;
- недостатнє технічне переоснащення сільськогосподарських підприємств;
- незначна кількість високотехнологічних виробництв;
- низька ефективність виробництва дрібних сільськогосподарських підприємств;
- недостатнє впровадження інтенсивних технологій у сільськогосподарському виробництві;
- ризиковані природні умови ведення сільського господарства;
- недостатньо налагоджена система зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції;
- майже повністю зруйнована та проблемна мережа житлово-комунальних та соціально-культурних об'єктів на селі та ін.

Необхідно охарактеризувати можливості та загрози для розвитку регіону, це дасть змогу сформулювати пріоритети. Так, для розвитку регіону є такі можливості: скорочення безробіття за рахунок альтернативних форм зайнятості і створення робочих місць, реалізації регіональних програм сприяння зайнятості; розвиток аграрного підприємництва; збільшення інвестицій в усі галузі економіки; посилення інноваційності економіки; можливість створення регіональних кластерів (сільське господарство); розвиток нетрадиційних джерел енергії; збільшення кількості обслуговуючих кооперативів в сільській місцевості; розвиток виробництва екологічно чистої продукції; розвиток зеленого туризму; створення культурно-туристичних закладів; покращення стану природного довкілля; поглиблення зв'язків науки і виробництва.

Загрозами (обмеженнями) для соціально-економічного розвитку регіону в цілому та сільських територій, зокрема, виступають невизначеність, законодавче обмеження сталого розвитку; недостатнє делегування прав для самоврядування; погіршення демографічної ситуації; нерозуміння необхідності отримання конкурентних переваг; погіршення інвестиційного клімату; перешкоди на ринку збуту сільськогосподарської продукції; недостатнє фінансування з бюджету соціальної сфери та ін.

Механізм вибору пріоритетів передбачає два підходи: за першим — пріоритетними вважаються напрями, досягнення яких дозволяє в найкоротші строки забезпечити бажаний результат, тобто пріоритетними є найбільш потенційно високоефективні регіональні об'єкти; за другим — пріоритетним вважається розвиток регіональних об'єктів, які мають виняткове стратегічне значення для розвитку регіону, однак їхній стан сьогодні вкрай незадовільний і без належної підтримки їх покращити його неможливо. При виборі пріоритетних цілей розвитку регіону необхідно враховувати всі названі підходи, адже для ефективного функціонування регіону в стратегічній перспективі вони є найбільш визначальними [1].

На основі проведеного аналізу основними пріоритетами розвитку сільських територій Херсонської області можна визначити: підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; покращення стану природного середовища сіль-

ських територій; покращення якості життя в сільській місцевості та сприяння диверсифікації сільського господарства; розробка і впровадження індивідуальних проектів місцевими громадськими організаціями з метою вирішення локальних проблем.

Оскільки в результаті аналізу формується перелік проблем, які перешкоджають досягненню мети, тому важливо вибрати систему показників, яка повинна різнобічно характеризувати реальний стан, але не бути надто громіздкою. Застосування інтегральних показників в умовах формування стратегії розвитку кожної окремої сільської території є недоцільним.

Визначивши пріоритети, обирають найоптимальніші шляхи розв'язання проблем та оцінюють альтернативи розвитку. Щоб правильно спрогнозувати наслідки від впровадження заходів, на цьому етапі використовують як експертні методи в тій частині, де недостатнім є рівень інформації, так і фактографічні. Серед фактографічних слід вказати математичні методи, зокрема математичної статистики (методи згладжування, аналітичного вирівнювання, кореляційно-регресійні, дискримінантні). Для узгодження в майбутньому потреб із ресурсами доцільно використовувати балансний та нормативні методи. Серед способів прогнозування екстраполяційне прогнозування застосовується в тій частині, де є позитивні тенденції на момент прогнозу та нормативний, там, де сформовані критерії розвитку.

Оцінивши альтернативи розвитку, визначають етапи реалізації стратегії та, порівнюючи цілі з наявними можливостями їх реалізації, обирають напрями розвитку сільських територій, які можуть бути реалізовані в середньостроковій перспективі [3].

Висновки. Обґрунтовані в статті методичні аспекти та етапи формування стратегії сталого розвитку сільських територій дозволять кожній окремій території сформулювати власну стратегію розвитку, врахувавши всі недоліки та переваги, загрози та можливості відповідно до наявних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: моногр. / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. - Луцьк, 2002. - 248 с.
2. Заставецька О.В. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження / Заставецька О.В. - Тернопіль, 1997. - 233 с.
3. Масловська Л.Ц. Сталый розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика: моногр. / Л.Ц. Масловська. - К, 2003. - 366 с.
4. Павлов О.І. Сільські території України: функціонально-управлінська модель / О.І. Павлов. – Одеса: Астропринт, 2009. – 340с.
5. Сільськогосподарський простір України: проблеми соціально-економічного розвитку [За ред. Б.М. Данилишина]. – К., 2006. - 75 с.